

és visszaemlékezéseivel hozzá tud járulni a nudizmus történetének megörökítéséhez.

A könyvtárát előzetes bejelentés után díjtalanul lehet megtekinteni, egyébként használata napi 12 dollár. A nudista „viselet” a látogatóknak nem kötelező.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 113, 125, 136, 137

Iskolai könyvtárak

96/159

KNUTH, Rebecca: Factors in the development of school libraries in Great Britain and the United States: a comparative study = Int.Inf.Lib.Rev. 27.vol. 1995. 3.no. 265-282.p.

Az iskolai könyvtárak fejlődésére ható tényezők Nagy-Britanniában és az USA-ban

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Feladatkör; Iskolai könyvtár; Irányelvek -könyvtári; Működési feltételek; Személyzet

Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban egymástól eltérő iskolai könyvtári rendszerek alakultak ki. Az Egyesült Államokban az iskolai könyvtárak médiaközpontok is egyben, függetlenek a közkönyvtárektól, kettős képesítésű (tanári és könyvtárosi) szakemberek vezetése alatt működnek, s küldetésük az oktatás támogatása. A brit iskolai könyvtárakat ezzel szemben vagy tanárok, vagy könyvtárosok vezetik, közkönyvtári támogatást élveznek, s fő feladatuk nincs pontosan eldöntve. A cikk öt olyan tényezőt tárgyal, amelyek előmozdították, illetve hátráltatták az iskolai könyvtárügy fejlődését a két országban (szabványok, személyzet és képesítés, állami támogatás, küldetés, szakmai szerveződés), aláhúзва a fejlődés közös tényezőit és a sikeres haladás irányait.

(Autoref.)

MUNKAFOLYAMATOK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

Állomány, állományalakítás

96/160

ZHOU, Yuan: From smart quesser to smart navigator: changes in collection development environment = Libr.Trends. 42.vol. 1994. 4.no. 648-660.p. Bibliogr.

A tudományos könyvtári állományalakító munka új lehetőségei a hálózatok világában

Állománygyarapítás; Elektronikus könyvtár; Elektronikus publikáció; Online információkérés; Tudományos és szakkönyvtárak

A hálózati technológiák, az elektronikus publikáció és az Internet lehetőségei szükségszerűen megváltoztatják a tudományos könyvtárak állománygyarapítási gyakorlatát. A kereskedelemben forgalmazott elektronikus termékek és az Interneten elérhető elektronikus források ugrásszerű megnövekedése miatt a gyarapító könyvtárosok hagyományos ismereteit ki kell bővíteni: meg kell ismerkedniük a rendelkezésre álló elektronikus forrásokkal és ezek számítógépes beszerzésének gyakorlatával. Ezen ismeretek fejleszteni fogják képességüket a változások követésére, és hatékonyabbá teszik a válogatás munkáját, de az új lehetőségek kiaknázását maguknak a gyarapítóknak kell kezdeményezniük.

(Autoref.)

Lásd még 148, 172

96/161

DE STEFANO, Paula: Use-based selection for preservation microfilming = Coll.Res.Lib. 56.vol. 1995. 5.no. 409-418.p. Bibliogr.

A használatot is vegyék figyelembe a dokumentumok állományvédelmi mikrofilmezésre való kijelölésében!

Állományvédelem; Együttműködés -belföldi; Mikrofilmezés

Az elporladó papírokon lévő információk megmentésére irányuló amerikai nemzeti állományvédelmi program a megőrzendő dokumentumok körének meghatározásakor figyelmen kívül hagyja az országos tudományos könyvtárak állományának azt a részét, amelyik használatban van. E könyvtárak mikrofilmezési programjai sajnos egyedül a gyűjtemények vagy a tárgykörök alapján válogatnak. Az elhasználódás miatt más jellegű állományvédelmi programokat indítanak ugyan, pl. a dokumentumok megjavítására, de a használatot soha nem alkalmazták mint módszert az elporladó könyvek kiszűrésére s a mikrofilmezési programokba való bevonásra. A szerző megkérdőjelezi a kizárólagosan a gyűjteményekre alapuló válogatást, s sürgeti, hogy a kölcsönzési forgalomban lévő porladó dokumentumok állományvédelmére is dolgozzanak ki valamilyen eljárást.

(Autoref.)

96/162

MATTHEWS, Graham: Surveying collections: the importance of condition assessment for preservation management = J.Lib. Inf. Sci. 27.vol. 1995. 4.no. 227-236.p. Bibliogr.

Az állomány állapotának ellenőrzése állományvédelmi szempontból

Állományellenőrzés; Állományvédelem; Gazdaságosság -könyvtárban

A brit könyvtárak nem fordítanak kellő figyelmet az állományvédelmi célú elemzésekre (egy felmérés szerint mindössze 35%-uk rendelkezett valamiféle módszeres eljárással az állományvédelmi igények megállapítására). A leggyakrabban a kiadott vagy visszavett könyveket vizsgálják meg, illetve az állományellenőrzés része a javításra érett kötetek kiválogatása. A szerző szerint az állományvédelmi beavatkozásokat alaposan meg kell tervezni, s ennek fontos része az állomány állapotának feltárása. Az állományvédelmi tervekről kevés szó esik a szaksajtóban, legfeljebb intézményi hírlevelekből és informális csatornákon keresztül lehet tudomást szerezni az egyes vállalkozásokról, akciókról. Így derült fény az Oxford University által folytatott nagyszabású felmérésre (1994).

Az állományvédelmi igények felmérésének legjobb módja, ha integráltan végzik el, az épület biztonságát, a katasztrófák elhárítását és hasonló kérdéseket együttesen vizsgálva. Az egyes vizsgálatokat jelenteni kellene a British Libraryben székelő országos állományvédelmi hivatalnak (National Preservation Office) – a célok, módszerek és eredmények megadásával. Ily módon központi nyilvántartás jöhetne létre, esetleg a múzeumokra és levéltárakra is kiterjedően. A nyilvántartáson túl a tevékenység országos koordinálása is hasznos lenne, figyelembe véve az intézmények típusát is.

(Mándy Gábor)

96/163

BRICHFORD, Maynard - MAHER, William: Archival issues in network electronic publications = Libr. Trends. 43.vol. 1995. 4.no. 701-712.p. Bibliogr.

A hálózati elektronikus publikációk archiválásának problémái

Dokumentum -gépi információhordozón; Elektronikus publikáció; Információ; Megőrzés; Számítógép-hálózat

A hálózati elektronikus publikációk körébe tartoznak a folyóiratok és egyéb időszaki kiadványok, a könyvek és monográfiák, a hírlevelek, a hirdetőtáblák és a levelező listák. Nem tartoznak közéjük az e-postai közlemények és egyéneket személyes üzenetei.

A rögzített és publikált vagy terjesztett információk, tehát az elektronikus publikációk is, rendelkeznek leőhellyel, szerkezettel vagy szerkezeti kerettel, adattartalommal vagy struktúrával, távközlési vagy terjesztési eszközzel, és adatátviteli szabvánnyal.

Hatalmas információmennyiség áll rendelkezésre elektronikus lemezekon, szalagokon és más formátumban. Az elektronikus archívumok információkat kezelnek, nem pedig objektumokat. Az elektronikus dokumentumokat olyan formátumban archiválják, hogy a jövőben könnyen rendelkezésre álló berendezésen legyenek hozzáférhetők. Kevés archívumnak van azonban arra anyagi lehetősége, hogy az elavult formátumokból időről időre átmásolja az adatokat a szoftver és hardver minden egyes jövőbeli generációjára. Ehelyett újabban az információt papírra viszik, ahonnan később szkennelvel áttehetik a kiválasztott elektronikus formátumba.

Az elektronikus dokumentumokról az archívumokban a beszerzés során tartalmuk elemzésével megállapítják hitelességüket (érvényességüket és integritásukat) és forrásukat. Feltételezett használatuk alapján becsülik fel értéküket és viszonyítják a leírás és hosszú távú megőrzés költségeihez. Forrásuk szerint rendezik őket, vagy abban a struktúrában, amely aktív használatuk idején volt szokásos.

Ahogy nő az információ kora, úgy lesznek használói egyre inkább a kereskedelmi jellegű vagy támogatott hálózatok előfizetői helyett a kuttatók. Amikor a kiadványok példányai archívumokba kerülnek, akkor a fő cél a hosszú távú vagy a másodlagos felhasználás válik.

Az elektronikus szövegek állagmegőrzési kívánalmai alapvetően különböznek a hagyományos könyvtári és levéltári dokumentumokétól. A megőrző felelőssége a dokumentumok információtartalmának jövőbeni elérhetősége és értelmezhetősége, tehát nem a fizikai információhordozó (hardver és szoftver) fennmaradásáról, hanem az információ hozzáférhetőségéről (magának az információnak és a hozzáférési pontoknak a fennmaradásáról) van szó.

Az elektronikus hordozók is sok veszélynek vannak kitéve. Az elektronikusan rögzített információ csak akkor marad használható, ha a hardver és szoftver, amellyel létrehozták, hozzáférhető és működőképes. A fizikai médium tovább fenn tud maradni, mint a hozzáféréshez használt szoftverek és hardverek legtöbbje.

A folyamatos elérhetőség biztosításának három lehetősége van:

1. a szövegek letöltése papírra nyomtatással, amikor már nincs feltétlenül szükség az elektronikus és interaktív hozzáférésre,
2. megőrizhető az eredeti hordozó, szoftver és hardver; a megőrző hely ezzel a múzeum és a specializált elektronikus laboratórium keverékévé válik,
3. az adatokat, a hozzáférési rendszereket és a hipertext kapcsolatokat folyamatosan konvertálják és hitelesítik, amikor a hardvert és a szoftvert helyettesítik vagy korszerűsítik.

Ha minden tényező azonos, a harmadik lehetőséget célszerű választani. Mindehhez az is szükséges, hogy a kiadók pénzeszközöket bocsássanak rendelkezésre és a használói érdeklődés is megfelelő legyen.

Technológiai szempontból az állományvédelem legkritikusabb eleme a szabványok betartása. Az információt könnyen átvihető formátumba kell kódolni. Erre a legígéretesebb az SGML formátum, amely a formázási információkat és a kapcsolatokat is tartalmazza, emellett szoftver- és hardverfüggetlen.

Az előállítás és az archiválás tehát összekapcsolódik. Az elektronikus szövegek állományvédelme mindenekelőtt szerkesztési és adminisztratív politika kérdése, nem pedig a technikai vagy a dokumentumké. A szerzők és a kiadók döntenek el, hogy a kiadvány érdemes-e a hosszú távú megőrzésre.

(Hegyközi Ilona)

Különgyűjtemények

Lásd 155

Raktározás

96/164

DEMIDOVA, M.I. - ILLARIONOV, A.L.: Évolúciá sistemý depozitarnogo hraneniâ fondov v Rossii = Bibliotekoved. 1995. 3.no. 53-63.p. Bibliogr.

A tárolókönyvtári rendszer fejlődése Oroszországban

Tároló könyvtár

A 19. században Oroszországban is (akár csak világszerte) születtek javaslatok a tárolókönyvtári elv megvalósítására. Igazában azonban csak a 20. század közepétől fogva vált a tárolókönyvtárak létesítése halaszthatatlanná.

A Szovjetunióban a 70-es évek közepén láttak hozzá e feladat megoldásához. Ennek érdekében számos alapozó vizsgálatot tartottak, és figyelembe vették a külföldi tapasztalatokat is.

A kialakított tárolókönyvtári rendszerben részint endogén (a szakmából eredő), részint pedig exogén (a környezetből adódó) követelményeknek kellett eleget tenni.

Ennek megfelelően többszintű és különféle könyvtártípusokat magában foglaló rendszer keletkezett. A szintek a tárolókönyvtári hatókör nagysága szerint alakultak ki, ami az ország hatalmas kiterjedésével és különféle rendű és rangú nemzetiségi területeivel magyarázható. Így alakult ki az országos, a köztársasági, a zónák szerinti és a megyei szint. Ez a struktúra – eltekintve a szövetségi köztársasági szint kiesésétől – lényegében az Oroszországi Föderáció után is fennmaradt. Inkább csak a korábban kijelölt intézmények neve változott meg itt-ott (főként a nemzetiségi területeken).

A tárolókönyvtári gyűjtőkör tekintetében egyetemes, több tudományági (ágazati), tudományági és kiadványtípusok szerinti gyűjtőkört különböztettek meg, illetve e gyűjtőkörökhöz rendelték hozzá a megfelelő könyvtárakat.

A tárolókönyvtári feladatkör meghatározása korántsem volt szűkkeblű: gyarapodó (kiegészülő) állományú, az őrzési és a használati funkcióknak egyaránt megfelelni tudó tárolókönyvtárak kialakítása volt a cél. Esetükben a használat túlnyomó része könyvtárközi kölcsönzésben és másolatküldésben merült és merül ki. Bizonyos fokú nehézséget jelentett, hogy a tárolókönyvtárak működését a hagyományos technikákra és technológiákra építették. A számítógépes-távközléses működtetés mindmáig a jövő zenéje, minthogy a rendszer manapság anyagi nehézségekkel küszködik. (Ez egyébként a gyarapításra és a személyi ellátottságra is kihat.)

A rendszer életében a következő szakaszok különböztethetők meg: 1974-ben és 1975-ben alakult ki a rendszer szervezete; 1976 és 1980 között került sor a „beüzemelésre”; 1981 és 1984 közé esik a működés stabilizálódása; az 1985 és 1990 közötti éveket a központi irányítás erősítése jellemzi; 1991 óta az irányítás decentralizálása, illetve a rendszernek az új körülményekhez való adaptálása folyik.

A könyvtári és a kötelespéldány-szolgáltatási törvény megjelenése reményt ad arra, hogy a tárolókönyvtári rendszer betöltse rendeltetését, azaz biztosítsa az ország dokumentumkészleteinek racionális használatát.

(Futala Tibor)

Feldolgozó munka

96/165

WAITE, Ellen J.: Reinvent catalogers! = Libr.J. 120.vol. 1995. 18.no. 36-37.p.

Ideje felhagyni a hagyományos katalogizálással: az „új katalogizáló” szükségessége

Válasz Michael Gorman cikkére, referátumát lásd a Könyvtári Figyelő 1996. 1. számában, a 96/58. tételszámon

Bérmunka -külső; Dokumentumleírás; Hatékony-ság

A jelen cikk válasz Michael Gorman „A katalogizálás lezüllesztése” című, erősen kritikus

hangvételű írására, amelyben a szerző, aki a minőségi katalogizálást a könyvtári szolgáltatók legfontosabb tartóoszlopának tekinti, bírálja az amerikai könyvtárvezetés új módszereit, amelyek a könyvtár gazdasági nehézségeit a szakképzett katalogizálók leépítésével és a feldolgozó munka külső, kereskedelmi vállalatoknak való kiadásával igyekeznek megoldani.

A válasz-cikk szerzőjének kiindulópontja az, hogy a katalogizáló osztályok átszervezésére a használók megváltozott igényei miatt volt szükség. Ezek a részlegek már 20 éve változatlan rendszerben működnek. Munkájuk költséges, lassú és elégtelen hatékonyságú. Észre kell venni, hogy a szigorú, merev címeleírási szabványok betartására már nincs szüksége a használóknak. Be kell látni, hogy az egyszeri, kifogástalan minőségű leírásokra épülő osztott katalogizálás, bár elméletileg ideális, a valóságban nem működik. Sok amerikai könyvtár gyakorlata az, hogy ha az eredeti leírást nem a Kongresszusi Könyvtár vagy néhány válogatott, „elfogadható” nagykönyvtár készítette, akkor a rekordot nem veszik át, hanem szakképzett katalogizálóik újra feldolgozzák a kérdéses dokumentumot. Ilyen bizalmatlanság mellett hogyan hihetünk még mindig az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel megvalósulásában? Azt is figyelembe kell venni, hogy a bibliográfiai rekord csak formailag tudja kifogástalanul leírni a könyveket, tartalmi szempontból nem. Ehhez tartalmi elemzésre és természetesen nyelvű kivonatok készítésére is szükség lenne, amelyben kulcsszavas keresés végezhető.

A használói keresések elemzése azt bizonyítja, hogy az olvasók a bibliográfiai rekordnak – legyen szó akár cédula- akár online katalógusról – csak egy töredékét használják fel az információkereséshez. Nem értik és nem is kívánják igénybe venni az Kongresszusi Könyvtár tárgyszójegyzékét, amelynek vastos kötetei – hacsak a könyvtárosok nem veszik kézbe őket – általában érintetlenül porosodnak a polcokon. Ha a könyvtárosoknak eddig nem sikerült ránevelni az olvasókat a különféle mesterséges szókészletek használatára, akkor ez ezután sem fog sikerülni.

A Gorman által legerősebben bírált „outsourcing” a jelen cikk szerzőjének könyvtárában (Loyola egyetemi könyvtár, Chicago) egyértelműen sikeresnek bizonyult, amint ezt az

átszervezés után egy évvel kialakult helyzetkép bizonyítja:

- a katalogizált címek száma az előző évhez képest 50, az öt évvel ezelőtti állapothoz képest pedig 151 százalékkal növekedett;

- tíz év óta először sikerült több könyvet katalogizálni, mint amennyi beérkezett;

- sikerült elérni azt a célt, hogy minden új könyv 10 napon belül feldolgozottan, kölcsönzésre készen a polcokra kerüljön;

- a katalogizálásra fordított munkaerő költsége – a termelékenység növekedése mellett – csökkent;

- ugrásszerűen emelkedett a könyvtárközi kölcsönzési kérések száma.

A katalogizálási osztályokról elvont szakembereket a szakmailag nagyobb kihívást jelentő és fontosabb feladatokra kell átcsoportosítani. Ma, az elektronikus információk világában nagyobb szükség van intuitív szakértelemre, pl. hatékonyabb hálózati keresési eszközök, saját Web oldalak stb. kifejlesztésére, mint a könyvtári katalógusok és nyomtatott állományok szervezésének rutinszerű ismereteire.

A Loyola egyetem könyvtára nemcsak a katalogizálást, hanem az állománygyarapítási válogatást is privatizálta: hazai és külföldi szolgáltatók által készített ajánló bibliográfiák alapján szerzeményez. Igaz, előfordulnak melléfogások, s időnként rossz könyvek érkeznek be. Azt is be kell ismerni, hogy az OCLC által szolgáltatott katalógusrekordok sem mindig tökéletesek. De az adott gazdasági helyzetben mégis fontosabb a következő követelmények teljesítése:

- 1) a lehető legtöbb igényt teljesíteni közvetlen szolgáltatással;

- 2) ehhez minden szükséges erőforrást beszerezni;

- 3) beállni az elektronikus információk hálózati infrastruktúra-fejlesztésének élvonalába.

(Novák István)

96/166

SHA, Vianne T.: Cataloguing Internet resources: the library approach = *El.Libr.* 13.vol. 1995. 5.no. 467-476.p. Bibliogr. 14 tétel.

Internet-források katalogizálása könyvtári módszerrel

Dokumentumleírás; Formátum-gépi; Munkaszervezés; Számítógép-hálózat

Az Internet hatalmas kincsesbánya. Jelenlegi szervezetlen állapotában (különböző rendszerek és formátumok, eltérő visszakeresési lehetőségek) nem használható hatékonyan.

Az elektronikus erőforrások összegyűjtésére, megszervezésére, archiválására, terjesztésére és megőrzésére sokféle kísérlet történt. Ezek egyik fajtája az elektronikus (többnyire WWW) forrásokat automatikusan indexeli (WebCrawler, Lycos). Egy másik fajtát testesítenek meg az olyan, értékelést is tartalmazó, hagyományosan szerkesztett kalauzok, mint pl. a Clearinghouse for Subject-oriented Information Resource Guides vállalkozásai. Egy harmadik megoldás, a könyvtári katalogizálás esetén az online katalógus rekordjaiból hipertextes kapcsolódással el is lehet érni a hálózati elektronikus dokumentumokat.

Az elektronikus dokumentumok feldolgozására is felhasználható a MARC formátum, mert 856-os mezője (amely az elektronikus leőhely és hozzáférés nevet viseli) alkalmassá teszi erre. Előnyei még a szabványos, egyszerű rekordszerkezet, a rugalmas megjelenítés, a sokféle elérési pont, a teljes körű bibliográfiai leírás, a többféle információforrás integrálása a katalógusokban, a garantált nyilvános hozzáférés a könyvtárakban.

Az USA-ban az Internet erőforrásait is közösen tárják fel a könyvtárak az országos központi katalógusokban. Az OCLC „Az Interneten elérhető dokumentumok katalógusa” projektjében 1995-ben 171 könyvtár vett részt. Az USMARC formátumú bibliográfiai rekordokat tartalmazó közös katalógus az Interneten lesz hozzáférhető, a későbbiekben külföldről is.

Az elektronikus dokumentumokkal kapcsolatos könyvtári munkafolyamatok a hagyományos dokumentumok kezeléséhez hasonlóan zajlanak:

A könyvtárak vezetői a projektek pénzügyi feltételeit teremtik elő, szakmai felügyeletet gyakorolnak. Az állományépítést a gyarapítók,

az olvasószolgálatosok, számítógépesek teammunkában végzik, gyűjtőköri szabályzat alapján (ez olyan kérdéseket szabályoz, hogy mit töltenek le, mit katalogizálnak távoli hozzáférés céljára stb.). A fő cél a tájékoztató és forrástájékoztató szolgáltatások javítása, különösen a nyomtatott formában meg sem jelenő dokumentumokra koncentrálván. A katalogizálók készítik el a MARC formátumú bibliográfiai rekordokat és tartják naprakészen egy speciális szoftver segítségével a leőhelyre vonatkozó információkat (URL). A tájékoztatók egyrészt ötleteket adnak az állománygyarapításhoz, másrészt segítenek a használóknak a katalógusrekordok értelmezésében.

Az elektronikus publikációk esetében a szokásosnál szorosabb együttműködésre van szükség a könyvtárosok és a számítógépes szakemberek között. A számítógépesek a helyi információforrásokat a helyi hálózaton tárolják és az Interneten elérhetővé teszik, külső forrásokat helyeznek el a helyi hálózaton, valamint műszaki és képzési segítséget nyújtanak.

A könyveknél használatos CIP (cataloguing-in-publication) rekordokhoz hasonlóan az elektronikus dokumentumoknál is igény van arra, hogy a szerzők/kiadók alapvető bibliográfiai információkat csatoljanak a dokumentumokhoz. Ezeket a katalogizálók átvehetnék és tetszés szerint kibővíthetnék. Az OCLC ezt elősegítendő kidolgozta a Spectrum szoftvert.

A könyvtári rendszerek forgalmazói is egyre inkább figyelmet fordítanak arra, hogy a Web interfésszel rendelkező online katalógusok rekordjainak 856-os mezőjéből hipertextes kapcsolatokkal távoli vagy helyi források is elérhetőek legyenek.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 140, 167, 217

Katalógusok

Lásd 122, 183

Információkeresés

96/167

BASILI, Carla: Subject searching for information: what does it mean in today's Internet environment? = *El.Libr.* 13.vol. 1995. 5.no. 459-466.p.

Tárgyi információkeresés ma, az Internet korában

Gépi indexelés; Gépi információkeresés; Számítógép-hálózat; Tárgyi feltárás

A hagyományos információforrásokhoz képest a hálózati források szervezetlennek, strukturálatlanok és nem hitelesnek, ezért nehezen használhatónak tűnnek. Ez nem is meglepő az Internet gyors fejlődése és a hálózati szolgáltatások és információk gyors szaporodása miatt. A keresési segédeszközök szintén oly mértékben sokasodnak, hogy igen nehéz követni a megjelenésüket. Eddig még egyik sem volt képes teljesíteni azokat a tartalmi feltárási/visszakeresési és hozzáférési funkciókat, mint az online információkeresés. Az összehasonlítás viszont sántít, mivel a két dolog alapvetően különbözik egymástól.

Az online adatbázisoknál egy „buta” terminál kapcsolódik egy központi, host számítógéphez, mind a keresőnyelv, mind a szolgáltatás tekintetében alárendelve neki. Egy keresési művelet során a használó egy hostot érhet el. A számítógépes hálózat kölcsönösen összekapcsolt, egyenrangú csomópontokból épül fel, bármilyen gyártmányú és típusú számítógép kapcsolódni tud hozzá. A TCP/IP protokollra épülő gopherek és a WWW eszközei révén mindenki saját nyelvét használhatja.

Az online információk eléréséhez elő kell fizetni egy szolgáltatásra. A díj egyre inkább a kinyert információk mennyiségén múlik. Az Interneten az információk ingyenesek, a használó az információ előállítója is egyben.

Az online információ arról nevezetes, hogy naprakész és jó minőségű. Az Interneten viszont még nincs szisztematikus hitelesítési eljárás, a tartós hozzáférhetőségnek sincs garanciája.

Az online információt adatbázisok tartalmazzák. Az Interneten a legritkább az adatbázis-formátum, a strukturálatlan, teljes szövegű, szerve-

zetlen és osztályozatlan információ van túlsúlyban. A hálózati információk megjelenési formái: fájlok, szolgáltatások, adatarchívumok.

Az Internet tartalmának sikeres számbavétele még várat magára. A keresőeszközök főleg bön-gészésre valók. A keresőeszközökhöz kifejlesztett grafikus interfészek kiegészítő szolgáltatásokat is nyújtanak (nyomatás, tárolás). Csak néhány keresőeszköz képes kulcsszavas keresésre.

Az első számbavételi kezdeményezések, a nyomtatott és interaktív kalauzok, kapcsolati listák teljességre törekedtek. Ezeket követték a szakterületenkénti gyűjtések (a gopherek fa-strukturáitól a Web tárgy szerinti kalauzáig és a virtuális könyvtárakig).

A hálózati erőforrások katalogizálásának el-mélete a 90-es évek elejétől jelentősen fejlődik. Az AACR szabályzatot és a MARC formátumot kiegészítették a hálózati források leírása érdekében. A MARC mezők közé bekerült a 856-os, az elektronikus lelőhely és hozzáférés feltüntetésére.

Szükség lenne egy olyan szervezeti mecha-nizmusra, amely kijelölné a globális osztott katalógust gondozó referenseket, és általánosan elfogadott eljárásokat határozna meg a hálózati források és szolgáltatások születésének és megszűnésének nyomon követésére.

(Hegyközi Ilona)

96/168

SIDDIQUI, Moid A.: A study of the effect on on-line searching of CD index in a science and engineering library = *Libr.Rev.* 44.vol. 1995. 7.no. 45-54.p. Bibliogr. 24 tétel.

A CD indexek megjelenésének hatása az online keresésre egy műszaki könyvtárban

Adatbázis; CD-ROM; Egyetemi könyvtár -műszaki; Felmérés; Gépi információkeresés

A szaúd-arábiai King Fahd University of Petroleum and Minerals doktori programmal is rendelkező műegyetem, 6000 hallgatóval, több mint 700 oktatóval, valamint 1500 fős egyéb személy-zettel. A számítógépesítés a hetvenes évek végén kezdődött, a nyolcvanas években már több mint 500 nemzetközi adatbázisban végeztek online keresést a használók részére, a kilencvenes

évek elején pedig 8 CD-ROM adatbázisból helyi hálózatot is szerveztek, öt könyvtári terminállal, de ezeket ma már az egyetem egész területéről is el lehet érni, száloptikai kábelon. Legújabbán az Internethez is van hozzáférésük.

A felmérések szerint a CD-ROM adatbázisok közül az Applied Science & Technology Index, valamint a COMPENDEX Plus a legnépszerűbb, de sokan használják az ABI/INFORM-ot és a Science Citation Indexet is. A könyvtár ezt a szolgáltatást ingyenesen bocsátja rendelkezésre.

A CD-ROM megjelenését követően jelentősen csökkent az online adatbázisok használata. A csökkenés fő oka, hogy a Compendexet, a legkeresettebb online adatbázist is beszerezték CD-ROM-on.

A szerző jelentős megtakarítást mutat ki az online költségek jelentős csökkenése következtében, ugyanakkor rámutat: az önállóan kereshető CD-ROM munkaállomások felállítása nagymértékben megnöveli a tájékoztató könyvtárosok munkaterheit (ezt azáltal lehet enyhíteni, hogy a referenzben jelentkező munkák egy részét könyvtári segéderőknek és más szakképzett könyvtárosoknak adják át).

(Mándy Gábor)

96/169

SWANN, Julie - ROSENQUIST-BUHLER, Carla: Developing an Internet research gopher: innovation and staff involvement = J.Acad.Lib. 21.vol. 1995. 5.no. 371-375.p. Bibliogr.

Gopher kialakítása az Interneten való kereséshez, az egész egyetem számára

Egyetemi könyvtár; Felsőoktatási intézmény; Online információkeresés; Számítógép-hálózat; Továbbképzés

A nebraska-lincolni egyetem könyvtárában a gophert a különböző részlegek munkatársainak aktív bevonásával alakították ki. Amikor ezt megelőzően a számítóközpont bejelentette az egyetemi információs hálózat megalakítását, a könyvtár azonnal kifejezte együttműködési szándékát, és jelezte, hogy egy gophert szeretne létrehozni, amelyet mind az egyetemi hálózaton, mind a könyvtár online katalógusán keresztül hozzáférhetővé szeretne tenni.

Ekkoriban a gopher volt a legösszetettebb és legkönnyebben kezelhető eszköz az Interneten való böngészéshez. Emellett minimális kiegészítő szoftvert vagy technikai eszközt igényelt, és könnyedén illeszthető volt a meglévő OPAC terminálokhoz. A gopher előnye még, hogy keresőszoftvere használóbarát és közvetlen telnet kapcsolatot nyújt a kiválasztott lelőhelyhez.

A gopher megtervezése és megvalósítása 1993 nyarán zajlott, az olvasószolgálatos és feldolgozó könyvtárosok teammunkájával. Egyrészt megtervezték a gopher menüstruktúráját, másrészt az Internet információforrásainak felderítési és elérési módszereit. A szakirodalom alapján először a menüstruktúra átfogó sémáját határozták meg, majd eldöntötték a menüsintek számát, végül az egyes menüpontok megnevezését. A kezdő menük egyoldalasak lettek és maximum három almenüt tartalmaztak. A főmenüből a következő hozzáférési opciók nyílnak meg: 1. a források betűrendes jegyzéke, 2. a lelőhelyek jegyzéke tárgy (a főbb oktatási területek) szerinti elrendezésben, 3. a gyakran használt lelőhelyek jegyzéke.

A team elhatározta, hogy az elektronikus forrásokat a hagyományos katalogizálási elvek alapján igyekszik még jobban feltárni (minden Internet-forráshoz megalkotják annak kulcsszó szerint kereshető katalógusrekordját). Ez lett az egyik sajátos vonása a könyvtár gopherének. A katalógusrekordokat magukat is a gopheren helyezték el.

Az állományfejlesztésben a hagyományos gyarapítás elveit alkalmazzák. Az elektronikus hálózati forrásokat is a szakreferensek deziderálják, nyomtatott és online források alapján. Áttekintik a hasonló profilú gophereket is, hogy ötleteket merítsenek. A felfedezett lelőhelyet először értéklik, a kapcsolódáshoz szükséges információt továbbítják a rendszerkönyvtárosnak és a feldolgozóknak. Ugyanígy a szakreferensek feladata a használók képzése az elektronikus források használatára.

A katalogizálók, amikor értesülnek egy Internet-forrásról, rákapcsolódnak, elolvassák a Read me és az About this gopher fájlokat, hogy tudomást szerezzenek arról, hogy ki hozta létre a forrást és mi annak a tartalma. A katalógusrekordot átadják a rendszerkönyvtárosnak, aki azt beilleszti a katalógusba a kapcsolattal együtt. A rekordok pontosságát időről időre ellenőrzik, oly módon, hogy kijelölt munkatársak kontrol-

lálják a forrás elérhetőségét, címének változtat-lanságát.

1995 áprilisában a WWW böngészésére bevezették a Netscape-et. Folyik a könyvtárosok kiképzése ennek használatára. Sokan tanulják a HTML dokumentumok létrehozását is. 1995 júni-usától van a könyvtárnak nyitó lapja a WWW-n, amelyet egy team hozott létre. Jelenleg mind a gopher, mind a WWW üzemel. A feldolgozók megkezdték a HTML dokumentumok katalógus-rekordjainak megszerkesztését, amely egy plusz leíró mezőben tartalmazza a szoftver típusát is.

A személyzet bevonása igazolta a szakirodalomnak azokat az állításait, hogy a technológiai változásokat jobban el tudják fogadni azok, akik aktív résztvevői bevezetésüknek. Jól járt mind a könyvtári személyzet (mert magáénak érezte a projektet), mind a vezetés (mivel minimálisra csökkent a beosztottak idegenkedése, ellenállása).

(Hegyközi Ilona)

96/170

SMITH, Geoff: Access to newspaper collections and content in a time of change = IFLA J. 21.vol. 1995. 4.no. 282-286.p.

Res. francia, német és spanyol nyelven

Hírlapgyűjteményekhez és tartalmukhoz való hozzáférés változó korunkban

Dokumentum -gépi információhordozón; Hírlap; Hozzáférhetőség; Időszaki kiadványok gyűjteménye; Mikrofilm; Sajtóarchívum

A cikk áttekinti a nyomtatott újságokra, mikrofilm változatokra és a lapkivágatokra épülő információkeresés hagyományos módszereinek előnyeit és hátrányait, majd megvizsgálja a számítógépes megoldások (online keresőrendszerek, CD-ROM, digitalizálás, Internet-használat stb.) hasznát és problémáit. A hozzáférés gyors fejlődése tapasztalható a kurrens anyagoknál, amelyek eleve elektronikus formában készülnek, de csak lassú haladás várható az olyan típusú újságoknál, amelyeknél a gyarapítás, az állományvédelem és a hozzáférés hagyományos formái továbbra is fontosak maradnak.

(Autoref.)

Lásd még 141, 166, 207

Olvasószolgálat, tájékoztató munka

96/171

JONES, Patrick: Young and restless in the library = Am.Lib. 26.vol. 1995. 10.no. 1038-1040.p.

Hangos fiatalok a könyvtárban - hogyan bánjunk velük?

Ifjúsági olvasó; Kommunikáció -használókkal; Rendbontás

A könyvtárak nyugodt helyek, a fiatalok pedig hangosak. A könyvtárosok értékrendjén szereplő dolgok (szervezettség, a nyugalom, a civilizáltság, a nyomtatott szó szeretete), illetve a fiatalokról tartott sztereotípiák (rendetlenség, hangosság, állandó mozgás, durvaság, az image szeretete) között nyilvánvaló az ellentmondás.

A fiatalok több okból járnak könyvtárba. Azért, hogy kielégítsék információigényeiket (amelyek nem feltétlenül kapcsolódnak iskolai kötelezettségeikhez); nyugodt helyet keresnek a tanuláshoz; ott tudnak barátaikkal találkozni iskola után. Ez a gyülekezési indíttatás jelenti a legtöbb problémát a könyvtárak vezetői számára. Egy-egy nagyobb csoport ugyanis rendszerint egyszerre jelenik meg, és az ebből adódó problémák kezelésére már nem árt felkészülni.

Nagyon fontos, hogy a könyvtárosok reális elvárásokat támasszanak a fiatalokkal szemben. A gyermek- és felnőttkor közötti átmenet fizikai, érzelmi és szociális változásokkal jár, emellett a fiataloknak gyakran nemszeretem feladatokat kell elvégezniük a könyvtárban, vagy egyszerűen csak unatkoznak.

A fiatalok és a könyvtárosok közötti összetűzéseknek az a kulcskérdése, hogy mit szabad és ki szabja meg ezt a határt. A könyvtárosok reakciói néha csak rontják a helyzetet. Egyes könyvtárakban diszkriminatíven kezelik a fiatalokat. A könyvtárosnak nincs joga visszaküldeni őket dolgozni vagy figyelmeztetni őket a teendőikre. (Ily módon a felnőtt használókat sohasem utasítanák rendre.)

Egyetlen szabály fogalmazható csak meg, amely viszont mindenkire érvényes: ha az olvasó magatartása zavar másokat, akkor nem megfelelő, véget kell tehát neki vetni, ellenkező esetben az illető személynek el kell hagynia az épületet. A legnehezebb egyébként azt megítélni, hogy egy csoport mikortól válik kezelhetetlenné.

Határozott, következetes magatartásra van szükség. A problémák kezelését súlyosbítja, hogy a könyvtárosok legtöbbször nő, továbbá, hogy néha faji vagy etnikai kérdések is felmerülnek.

Célszerű, ha a könyvtári tanács dolgozza ki a könyvtárból való kitiltás mechanizmusát. Gondolni kell arra is, hogy mi a teendő, ha a szabályokat fel fogják rúgni. Módszeresen fel kell készülni a próbatételekre, mert a kereteket feszegetni fogják. -

A könyvtárosnak meg kell értenie, hogy a támadás nem személye ellen irányul. Ha mindenre túl ingerülten reagál, az is ronthatja a pozícióját. Ne éljen vissza hatalmával, mert győzhet ugyan, de ha közben megalázza valakit, elveszti mások tiszteletét. Megértőbben tud viselkedni, ha visszaemlékszik saját fiatalságára.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 130

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

96/172

KOWARK, Hansjörg: Methoden der Bestands-evaluierung: Auswertung der passiven Fernleihe = Bibliotheksdienst. 29.Jg. 1995. 12.no. 1955-1959.p.

Az állomány értékelésének módszerei: a passzív könyvtárközi kölcsönzés (azaz a könyvtár által küldött kérések) elemzése

Állományelemzés; Állománygyarapítás; Egyetemi könyvtár; Felmérés [forma]; Könyvtárközi kölcsönzés -belföldi

Az állományelemzésnek és egyben az állomány javításának egyik egyszerű módja a

könyvtárközi kölcsönzés keretében kért művek statisztikai elemzése. A freiburgi egyetemi könyvtárban 20 éve intézményesen élnek ezzel a módszerrel.

A könyvek kéri lapjait korábban az állománygyarapítási osztály vezetője nézte át, most, a számítógépes adminisztrációra való áttérés után a könyvtárközi kölcsönzési részleg vezetője a számításba jöhető könyvek adatait közvetlenül átadja az illetékes szakreferenseknek. A szakreferensek hetente egyszer átnézik az összegyűlt bibliográfiai adatokat. A könyvtár naponta kb. 70 könyvkérést továbbít, 1994-ben 16 ezer könyvet kértek, ez az új beszerzéseknek kb. 35%-a.

A szakreferensek döntenek: ha a kért könyv a könyvtár gyűjtőköréhez és feladatához képest speciális jellegű vagy pedig csak egyetlen személyre korlátozódik a kereslete, akkor nem deziderálják, ha viszont feltételezhetően a jövőben is keresett lesz, (esetleg a szerzeményezés hibájából nem került be az állományba), akkor a pótlólag beszerzendők közé kerül.

A könyvtárközi kérések nagyobb részét a folyóiratcikk-igénylések teszik ki, különösen az elmúlt évek költségvetési megszorításai, a folyóiratrendelések korlátozásai után. 1994-ben könyvtárközi kölcsönzés útján 22.676 folyóiratcikket kértek.

Takarékossági okokból ezek közül a könyvtár számára csak azoknak a folyóiratoknak a megrendelése jöhet szóba, amelyeknek cikkeit az év folyamán ismételtlen igényelték. Freiburgban 10-nél gyakrabban kértek 187 folyóiratot, 20-nál gyakrabban 45 folyóiratot. Az utóbbi folyóiratok megrendelését feltétlenül mérlegelni kell.

A folyóiratok megrendelésénél más szempontok is szerepet játszanak. Nem mindegy, hogy a nagyobb számú megrendelés egyetlen könyvtárhaznától származik-e vagy többektől. Ez a számítógépes adminisztráció bevezetése óta az erre a célra készített program segítségével könnyen megtudható. Azt is mérlegelni kell, hogy az igények milyen körből származnak. Például a Freiburgban vizsgált időszakban az 1675 kérés 45%-a orvostudományi jellegű volt, azonban ezek közül mindössze 278 érkezett egyetemi területről, a többi kérés magánhasználatból, a gyógyszeriparból és klinikáktól jött. A külső megrendelők magas számát az magyarázza, hogy igen kedvező áron (rendelésenként 1 DM) juthatnak dokumentumhoz. A folyóiratok megren-

delésénél természetesen az igénylők körét is figyelembe kell venni.

(Katsányi Sándor)

96/173

ECKES, Anette - PIETZSCH, Eberhard: Electronic Document Delivery an der Universitätsbibliothek Heidelberg: elektronische Bestellung und Lieferung von Zeitschriftenaufsätzen = Bibliotheksdienst. 29.Jg. 1995. 11.no. 1797-1802.p.

Elektronikus dokumentumszolgáltatás a heidelbergi egyetemi könyvtárban: folyóiratcikkek megrendelése és szolgáltatása elektronikus úton

Cikk; Dokumentumszolgáltatás; Egyetemi könyvtár; Számítógép-hálózat

1995/96 téli szemeszterétől kezdve a heidelbergi egyetem könyvtára új szolgáltatást nyújt: a kutatók saját munkahelyi számítógépükről folyóiratcikkeket rendelhetnek meg, amelyek másolatait a hálózaton 24 órán belül rendelkezésükre bocsátják.

Ezt a szolgáltatást azért vezetik be, mert az áremelkedések miatt egyre több folyóiratot kénytelen lemondani a könyvtár. A jelenleg szinte ingyenes könyvtárközi kölcsönzés hosszú távra nem jelent megoldást, mivel hosszadalmas a várakozási idő és a közeljövőben elkerülhetetlen a térítések (kb. 10 DM cikkenként) bevezetése.

Ugyanakkor a területileg szétszórtan elhelyezkedő egyetemen még sok a többes előfizetés és a folyóiratok az egyetemen belül is csak meglehetősen korlátozottan hozzáférhetőek. A megoldást abban látják, hogy közös, központi fekvésű folyóiratgyűjteményt hoznak létre, amely a kutatóknak elektronikus úton is rendelkezésükre áll. Az újítás lényege, hogy a folyóiratcikkek megrendelése és szolgáltatása az Interneten keresztül történik. A heidelbergi gyűjtemény kiinduló állománya 1200 folyóiratcím, amelyhez a későbbiekben újabb természettudományi és orvostudományi folyóiratok előfizetése járul majd.

A releváns cikkek keresése, bibliográfiai adatainak megállapítása a szokásos módon történik, adatbázisokban való kereséssel. A tartalomjegyzék-szolgáltatással összekapcsolják a megrendelési modult. Az egyetemi könyvtár WWW-

szerverének nyitó lapján az elektronikus dokumentumszolgáltatás menüpontot kiválasztva egy adatlapra beírják a használó azonosítóját. A rendelkezésre álló folyóiratok jegyzékéből, majd tartalomjegyzékéből lehet kiválasztani a kívánt cikket, amelynek adatai átemelhetők a megrendelési maszkbá. A könyvtárosok a megrendelt cikket előkeresik, szkennelik és fájlként bocsátják a használó rendelkezésre. A megrendelő a cikk-másolatot tartalmazó fájlt ftp-vel, vagy a WWW-böngésző listáján a megfelelő pont kiválasztásával, vagy e-postai úton veheti át.

A szolgáltatás fél évig ingyenes. Ezután megvizsgálják a költségek fedezésének lehetőségeit. Átalánydíjas szolgáltatásra gondolnak. Olyan elvisehető árat szeretnének szabni, amely megakadályozza a felesleges kéréseket.

A megfelelő képernyő-oldalakon felhívják a figyelmet a kereskedelmi kínálatra is, amely az egyetemi könyvtártól függetlenül vehető igénybe.

A felhasznált szoftver saját fejlesztés. A használónak WWW- és telnet-hozzáférés áll rendelkezésére.

A szolgáltatást a raktári és kisegítő személyzet bevonásával jelenleg egyetlen munkatárs üzemelteti.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 123

Dokumentációs eljárások és termékeik

96/174

Vent'anni di letteratura professionale italiana = Boll.AIB. 35.vol. 1995. 3.no. 345-367.p.

Az olasz könyvtári szakirodalom húsz éve. Tematikus rész, 5 cikk

Folyóirat -könyvtári; Könyvtártudományi bibliográfia; Könyvtártudományi szakirodalom

Az olasz könyvtáregyesület negyedéves lapjában immár húsz éve jelenik meg rendszeresen a szakma irodalmának kurrens bibliográfiája, amely ez idő alatt több, mint nyolcezer tételt regisztrált. A 95/3. szám mellékleteként pedig, nul-

ladik szám jelzéssel megjelent mágneslemezen a bibliográfia géppel olvasható kísérleti változata. Az 1992-ben alakult firenzei szoftvercég segítségével (és szponzorálásával) a Zetesis nevű visszakereső rendszer teszi az anyagot géppel használhatóvá, igen kis igénnyel: mindössze 286-os processzor és 516 KB memória, 2,5 MB szabad hely a HD-n, az installáláshoz 3,5" FDD, és 3.3 vagy magasabb számú DOS kell hozzá, viszont ha egér és meghajtója installálva van gépünkön, ezt felismeri, és „windowosan” fog viselkedni. Az F1 pedig minden továbbit elmond.

(Mohor Jenő)

96/175

MORGENŠTERN, I.G.: O bibliografii i informografii = Bibliografiâ. 1995. 6.no. 20-24.p.

A bibliográfiáról és informográfiáról

Bibliográfiaelmélet

Neves bibliográfusok reagálását váltotta ki egy 1993-ban megjelent monográfia, Sladneva N.A.: Bibliográfia az emberi tevékenység univerzumában c. műve, amely a bibliográfia jövőjét vizsgálja az információs civilizáció korszakában. A szerző szerint kevesebb támadás érte volna a könyv íróját, ha az nem a bibliográfiáról, hanem a hivatalosan el nem ismert ún. informográfiáról szólt volna. A bibliográfia krízisjelenségeit vizsgálva elemzi keletkezésének és létezésének elvi problémáit.

A bibliográfia válságát egyszerre két ellentmondás mélyíti: (1) a dokumentális információ állandó növekedése, területi szétszórtsága és annak többszemponútú (retrospektíven pedig egyszemponútú) hagyományos módszerekkel történő tükrözése közötti (2) a szakbibliográfiák megjelenési korlátai és a szakemberek, tudósok igényei közötti.

A bibliográfia nem képes betölteni feladatát, az információ számbavételét, s a helyzetet súlyosbítják a piactudományra való áttérés negatív jelenségei, a kötelempéldány-rendszer felborulása, a kiadói tevékenység tervezetlensége stb. A fő ellentmondás kardinális megoldását jelentené, ha tömegesen jönnének létre bibliográfiai adat-

bázisok, amelyek információs hálózatába bekapcsolódnának a könyvtárak, és más tájékoztató intézmények. Az adatbázisokban nem csak teljes dokumentumok, hanem azok töredékei is feltárhatók és visszakereshetők lennének. Sladneva „szuverén infokvantumokról” szóló elmélete itt kaphatna jelentőséget.

A másik ellentmondás feloldása, ha a bibliográfus szakember követi a dokumentumleírás, válogatás egységesített szabályait és ezzel a dokumentumfeltárás formális keretében biztosítja a válogatás objektivitását. A bibliográfiai szolgálatokat igénybe vevők kívánsága igen eltérő: van aki kevéssel is beéri, de van aki maximálisan teljes és pontos produkcióra vágyik, ami már egy kutatói munkával is felér. Az egyéni információs szükségletek nagymértékű variációi miatt kétségessé válhatnak a „szuverén infokvantumok” általános kiválasztási szempontjai. A szöveggörnyezetből való kiragadás komoly veszélyekkel járhat. A kiragadott idézetek vagy idézgetések elferdíthetik a szerző valós gondolatait, erről tanúskodnak az aforizma gyűjtemények is. Így tehát a „szuverén infokvantum” kiválasztása a bibliográfia készítőjének alkotó döntésén alapul.

Az információs hálózatokhoz kapcsolódásnak együtt kell járnia az adatbázisok minősítésével, hiszen a katalógusok nem minőségi válogatás révén, hanem formai jegyek alapján készülnek. A hagyományos formában készült nagyszámú bibliográfiai források között viszont sok az átfedés, a duplikált dokumentum. Ez akadályozza az információáramlást, bizonyos fajta információs „elzáródást” okoz. Ezt minden használó ismeri, amikor egy-egy dokumentumot vagy adatot keresve sokféle forrást kénytelen többször is fellapozni. Természetesen a számítógépes bibliográfiai információkeresésnek is megvannak a problémái: az elérhető adatbázisok minőségének különbségei, távoli adatbázisok operatív használatának lehetőségei stb.

A szerző arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a makroszintű dokumentumtükrözés eszköze a bibliográfia marad.

A bibliográfiai szakma feladata pedig elsősorban a bibliográfiai információ maximálisan teljes bibliográfiai leírása és a hozzájuk való szabad hozzáférés biztosítása az új technológia eszközeivel.

(Bíró Júlia)

96/176

DEVÂTKINA, T.P. - SRETENSKAÂ, N.V.:
Rekomendatelnâ bibliografiâ: problemy i
praktika = Bibliografiâ. 1995. 5.no. 37-40.p.

Az ajánló bibliográfia problémái és gyakorlata

Ajánló bibliográfia

Az ajánló bibliográfiára szükség van! – mondhatjuk közmegegyezésre támaszkodva. Ám hogy milyenre, pontosabban: miféle alfajaira, arról igencsak megoszlanak a vélekedések. Ennek ellenére néhány vonatkozásban itt is születőben van az egyetértés.

Mindenekelőtt a korábbi gyakorlattal felhagyva, amely alig törődött a „kulcsínnel”, arra kell törekedni, hogy az ajánló bibliográfiák küllemükkel legalább annyira magukkalétoek legyenek, mint újabban a könyvek, főként a gyermekek és az ifjúság számára publikáltak.

Másodjára a bibliográfiák témájának megválasztására kell nagyobb gondot fordítani. E tekintetben minden alkalommal ki kell puhatolni a megcélzott használói csoport érdeklődését, biztosítani a felvett irodalom ilyen szempontú adekvátságát és aktualitását.

Az ajánló bibliográfia mint bibliográfiai mű is legyen érdekes, lebilincselő. Az ezzel kapcsolatos követelménynek – hacsak nem miniformáról van szó – a megfelelő előszó, az ajánlott címek nem hagyományos (pl. „narratív”) közlése és (nagyobb műfajok estén) az árnyalt keresőapparátus révén lehet megfelelni.

A murmanszki városi könyvtár ajánló bibliográfia-készítési gyakorlatában a fenti elveket igyekszik érvényre juttatni. Különösen a miniformák kiadásában szerzett hasznos tapasztalatokat (e formák nem kerülnek sokba, elavulás után, amely szükségszerűen következik be, könnyen pótolhatók stb.). Vannak azonban sikerei az átfogóbb ajánló bibliográfiák szerkesztésében–kiadásában is (ezeket célszerű „örökzöldebb” témákra, pl. helyismeretiekre, helytörténetiekre készíteni).

(Futala Tibor)

96/177

Unusual citings: journal citation integrity and the public services librarian = RQ. 35.vol. 1995. 1.no. 67-73.p.

Az olvasószolgálatos könyvtáros problémái a nehezen azonosítható hivatkozásokkal

Egyetemi könyvtár; Hivatkozás; Referenz; Szabvány-könyvtári

A folyóiratok bibliográfiai hivatkozásai a kutatás fontos szempontjait képviselik. Jelenlétük arra mutat, hogy a szerző tanulmányozta a szakirodalmat, s bizonyos forrásokra szükségesnek tartja felhívni a figyelmet. A hivatkozások a használókat is segítik munkájuk és kutatásaik során. Sajnos azonban problémákat is jelentenek az olvasók és az olvasószolgálatos könyvtárosok számára: gyakran pontatlanok, leírásuk következetlen, nem felelnek meg a katalogizálási szabványok előírásainak, a hivatkozó szerzők nem ellenőrzik őket, esetleg megbízhatatlan kutatásokra mutatnak. A cikk ismerteti a hivatkozások hitelességével kapcsolatos kérdéseket, a katalogizálási szabványokkal való ütközéseik természetét és az ellenőrizetlen hivatkozások veszélyeit. Célja, hogy az olvasószolgálatos könyvtárosok számára egybegyűjtve közreadja a folyóiratcikk-hivatkozások fenti szempontjait, és néhány javaslattal hozzá is járuljon a problémák megoldásához.

(Autoref.)

96/178

VENTURINI, Fernando: La letteratura grigia parlamentare. In margine a una nuova banca dati = Boll. AIB. 35.vol. 1995. 3.no. 321-343.p.

A parlamenti szürke irodalom

Adatbázis; Hivatalos kiadvány; Országgyűlési könyvtár; Szűk publicitású anyag

Parlamenti szürke irodalom mindaz a szűk publicitású dokumentum, ami a parlament, illetve a parlamentáris intézmények működése során keletkezik, akár a parlamenten belül (pl. egy bizottsági vita számára összeállított dokumen-

táció) akár azon kívül, de parlamenti felhasználásra kerül (pl. statisztikák, kormányzati jelentések stb.). Az olasz képviselőházi könyvtár DOBIS-LIBIS rendszerében az összes ilyen dokumentumot katalogizálják, és rendszeres időközönként átküldik a STAIRS adatbázisba (a felsőház számítógépes rendszerére), ahol LEGO (Letteratura grigia online – online szürke irodalom) néven a használók rendelkezésére áll, a hagyományos dokumentumokéhoz hasonló név és cím authority file-okon keresztül. Tartalmi feltárássra a valamennyi parlamenti adat osztályozására kidolgozott TESEO tézaurusz szolgál. Mivel (legalábbis Európában) ez az első, a parlamenti szürke irodalom hozzáférésére szolgáló adatbázis, létrehozásának és működésének tapasztalatai túlmutatnak a szigorúan vett parlamenti munka keretein.

(Mohor Jenő)

Tájékoztatósi vállalkozás

Lásd 165

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

96/179

DINERMAN, Gloria - HUDOCK, Constance: A very special library = Spec.Lib. 85.vol. 1995. 3.no. 164-171.p.

Res. francia és spanyol nyelven

Egy egészen speciális szakkönyvtár - az értelmi fogyatékosok számára

Biblioterápia; Szellemi fogyatékos olvasó

Szellemi fogyatékosokat kiszolgáló speciális könyvtár kevés van az Egyesült Államokban. A helyzetfelmérés során a következő tényekre derült fény:

Nagyon kevés pénzt fordítanak – ha egyáltalán fordítanak – olyan média központok fenntartására, amelyek felvállalják a szellemi fogyatékosok ellátását. A magánszféra nem nyújt támo-

gatást e feladatok finanszírozásához. A felnőtt szellemi fogyatékosok fejlesztéséhez speciális anyagokra van szükség, a gyerekek számára készületeket nem lehet átvenni. Nagyon kevés kiadó foglalkozik visszamaradott felnőttek számára érdekes kiadványok megjelentetésével. A könyvtári állomány összeállítása, a terjesztésre alkalmas anyagok kiválogatása könyvtáros szakmai tudást és gyakorlatot igénylő feladat. E speciális intézmények elsőrendű feladata használóiik társadalmi beilleszkedését elősegíteni. A műszaki fejlődés több információhoz való hozzáférést tesz lehetővé. A felnőtt fogyatékosokat kiszolgáló könyvtárak területén végzett munka ma még úttörő vállalkozásnak számít.

A New Jersey Fejlesztési Központ (New Jersey Developmental Center – NJDC) pályázat révén hozzájutott egy tízezer dolláros rendkívüli támogatáshoz, amely lehetővé tette e hátrányos helyzetű csoport szellemi fejlesztését szolgáló könyvtár létrehozását a Library Co-op bevonásával. Elővárosi környezetben lévő parkban helyezkednek el a speciális igényeknek megfelelően kialakított lakóépületek, amelyekben a gondozottak fogyatékoságuk mértéke és jellege szerint alkotott csoportokban élnek gondozóikkal. A Központ lelke az iskola, amely a képzés és a különböző foglalkozások színtere, és ebben az épületben helyezték el a könyvtárat is. A 110 m²-es kopott, piszkos, használat jelét nem mutató könyvtárterem életre keltése volt a feladat. Első lépésként mérlegelni kellett, hogy a hely maga alkalmassá tehető-e a célt szolgáló könyvtárrá. Ezt követte az állomány felülvizsgálata, majd a könyvek szinte kivétel nélküli törlése. A belsőépítészeti feladat (berendezés, a közlekedés és dekoráció, valamint az eligazodást segítő színrendszer kialakítása) viszonylag egyszerűnek bizonyult. A vártnál nagyobb problémát okozott az állomány feltöltése. A beszerzésre fordítható összeg tízszeresére lett volna szükség, ugyanis a pályázat szigorú előírása szerint az otthon valamennyi lakójának biztosítani kellett a könyvtári szolgáltatásokat, de sokak számára csak a nagyon költséges multimédia jelentett megoldást. A modellnek tekinthető könyvtárak tapasztalatainak összegyűjtése és felhasználása nélkülözhetetlen volt az állományépítés során. 200 könyvtár, kiadó, olvasási társaság, otthon és magánszemély tanácsait vették figyelembe egy bibliográfia összeállításánál, amely a feltétlenül beszerzendő dokumentumokat tartalmazta.

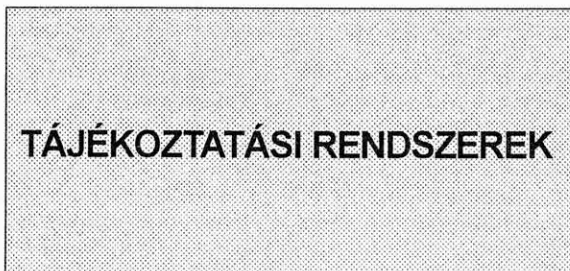
A szellemi fogyatékosok számára kialakított szakkönyvtár sikertörténet: az esztétikus környezetben rendszeres foglalkozásokat tartanak, a gondozók segítenek a dokumentumok kiválasztásában és használatában az otthon lakóinak, akik nagy örömmel vették birtokba a könyvtárat. A könyvtári foglalkozások kiegészülnek egyéb tevékenységekkel, például tornával. Az állomány segít felkelteni a hátrányos helyzetű olvasók érdeklődését. Egy újabb pályázaton elnyert tízezer dollár kizárólag az állománygyarapítást szolgálja. A tervek között szerepel a könyvtár megnyitása egy közeli speciális iskola fogyatékos tanulói számára, valamint a számítógéphasználat alapjainak oktatása a használók képességei szerint. Az elérendő cél egy állandó rész munkaidős könyvtáros alkalmazása, továbbá a tanárok és a terapeuták bevonása a könyvtári programokba.

(Pappné Farkas Klára)

rensz; Számítógép-hálózat; Tanterv, óraterv; Termelés információellátása

A közlemények tárgya: 1. Adatgyűjtési technikák és stratégiák a hálózati információszolgáltatások értékelésére a használók szempontjából. – 2. Az Internet hatása az oktatásügyre. – 3. A hálózatok témája az észak-amerikai könyvtárosképzésben. – 4. Modell az Internetre épülő referenzmunka tervezésére és megvalósítására. – A tudományos könyvtári állományalakítási munka új lehetőségei a hálózatok világában. – 6. Esélyegyenlőség az elektronikus hálózatok információinak használatában; modell az USA falusias vidékeinek könyvtárai számára. – 7. Az elektronikus szövegek használhatósága a humán tudományokban. – A számítógépes hálózatok szerepe a repülőmérnökök munkájában.

(Autoref.)

96/181

LIST, Carla: Sanctifying the Internet = Am.Lib. 26.vol. 1995. 10.no. 1019-1022.p.

Helyes-e dicsőíteni az Internetet?

Hatékonyság; Igény; Munkaszervezés; Számítógép-hálózat; Személyzet; Továbbképzés

Hálózatok, regionális rendszerek

96/180

Libraries and the Internet: education, practice and policy. Issue ed. Thomas D.Walker = Libr.Trends. 42.vol. 1994. 4.no. 585-758.p. Bibliogr.

A könyvtárak és az Internet: a képzés, a gyakorlat, az irányelvek. – Tematikus szám, 8 közlemény

Állományalakítás; Falusi olvasó; Kutatás információellátása; Oktatás információellátása; Refe-

Nem nyilvános fórumokon, inkább folyosói beszélgetésekben, kávézás közbeni csevegekben egyre nyilvánvalóbban mutatkozik meg a szakadás a könyvtárosok körében Internet ügyben. A szembenálló csoportoknak már különböző ragadványneveik is vannak: az Internetben jártasakat mint „széllóvasokat” emlegetik, a többieket „gépromboló”-ként (ludditák) tisztelik. Pedig az alighanem téveszme, hogy aki nem szenved „cyberfóbiában”, az mindjárt ellensége is az Internetnek. Különben is, a kérdés az: valóban minden problémánkra az Internet a megoldás? Ez a már-már mágikus varázsigeiként, vallásos tisztelettel emlegetett eszköz szükséges egyedül munkánk minél jobb végzéséhez?

Vizsgáljuk csak meg, kinek az érdeke az Internet mindenképp fölé helyezése, kiket szolgál a